Euroopa Parlament
2014-2019

Istungidokument

B8-1237/2016

16.11.2016

RESOLUTSIOONI ETTEPANEK

komisjoni asepresidendi ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja avalduse alusel

vastavalt kodukorra artikli 123 lõikele 2

olukorra kohta Valgevenes
(2016/2934(RSP))

Petras Auštrevičius, Dita Charanzová, Ivan Jakovčić, Urmas Paet, Jozo Radoš, Pavel Telička
fraktsiooni ALDE nimel

B8-1237/2016

Euroopa Parlamendi resolutsioon olukorra kohta Valgevenes (2016/2934(RSP))

Euroopa Parlament,

– võttes arvesse oma varasemaid resolutsioone Valgevene kohta, eriti 10. septembri 2015. aasta[1], 29. märtsi 2012. aasta[2], 16. veebruari 2012. aasta[3], 15. septembri 2011. aasta[4], 12. mai 2011. aasta[5], 10. märtsi 2011. aasta[6] ja 20. jaanuari 2011. aasta resolutsiooni[7],

– võttes arvesse 11. septembril 2016 toimunud parlamendivalimisi ja 11. oktoobril 2015 toimunud presidendivalimisi,

– võttes arvesse OSCE/ODIHRi, OSCE parlamentaarse assamblee ja Euroopa Nõukogu parlamentaarse assamblee 12. septembri 2016. aasta esialgset avaldust parlamendivalimiste kohta Valgevenes,

– võttes arvesse nõukogu järeldusi Valgevene kohta, eriti 16. veebruari 2016. aasta järeldusi, millega tühistati piiravad meetmed 170 üksikisiku ja kolme Valgevene äriühingu vastu,

– võttes arvesse kodukorra artikli 123 lõiget 2,

A. arvestades, et oma Valgevene 2015. aasta presidendivalimisi käsitlevas lõpparuandes valmistas OSCE/ODIHR koos Euroopa Nõukogu Veneetsia komisjoniga ette rea soovitusi, mille Valgevene pidi ellu viima enne 2016. aasta parlamendivalimisi;

B. arvestades, et läänеriikidega paremate suhete loomiseks tegid Valgevene võimud rea muudatusi, mis pidid võimaldama demokraatlikel opositsiooniparteidel end kergemini registreerida kui eelmiste valimiste eel ja hõlbustama välisvaatlejate juurdepääsu häälte lugemisele, kuid OSCE/ODIHRi juhitud rahvusvahelise valimisvaatlusmissiooni hinnangul ei vastanud valimiste korraldus sellegipoolest riigi kohustustele OSCE liikmena ega muudele rahvusvahelistele kohustustele ja normidele;

C. arvestades, et OSCE/ODIHRi hinnangul esines 2016. aasta parlamendivalimistel endiselt rida pikaajalisi süsteemseid puudusi, sealhulgas õigusraamistiku piirangud seoses poliitiliste õiguste ja põhivabadustega; arvestades, et valimiskomisjonid ei olnud ikka veel iseseisvad, sest puudusid opositsiooni esindajad; arvestades, et eelhääletusel, häälte lugemisel ja tabelisse kandmisel esines arvukalt menetlusnormide rikkumisi ja läbipaistvus oli puudulik;

D. arvestades, et Valgevene inimõiguste olukorraga tegeleva ÜRO eriraportööri teatel

[1] Vastuvõetud tekstid, P8_TA(2015)0319.
[2] ELT C 257E, 6.9.2013, lk 9.
[3] ELT C 249E, 30.8.2013, lk 57.
[4] ELT C 51E, 22.2.2013, lk 140.
[5] ELT C 377E, 7.12.2012, lk 162.
[6] ELT C 199E, 7.7.2012, lk 182.
[7] ELT C 136E, 11.5.2012, lk 57.

kehtib riigis endiselt inimõigusi piirav õigus- ja haldussüsteem ja kahe sõltumatu liikme sümboolne valimine parlamenti tõstab kogu protsessi suunatud iseloomu üksnes veelgi selgemini esile;

E. arvestades, et Valgevenes ei ole 1994. aastast saadik toimunud OSCE/ODIHRi rahvusvaheliselt tunnustatud standarditele vastava valimisseaduse kohaseid vabu ja õiglasi valimisi;

F. arvestades, et ELi ja Valgevene suhted võivad paraneda üksnes siis, kui märkimisväärselt paraneb sõna- ja meediavabadus, nii tavakodanike kui ka opositsiooniaktivistide poliitiliste õiguste austamine ning õigusriigi põhimõtte ja põhiõiguste järgimine; arvestades, et Euroopa Liit toetab endiselt kindlalt inimõiguste, sealhulgas sõna- ja meediavabaduse austamist Valgevenes;

G. arvestades, et hea tahte märgina tühistas EL 2016. aasta veebruaris enamiku Valgevene vastaseid piiravaid meetmeid, et ergutada Valgevenet parandama oma tulemusi inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi põhimõtte valdkonnas; arvestades, et on täheldatud mõningaid vähemolulisi katseid teatavate pikaajaliste probleemide lahendamiseks enne 2016. aasta valimisi, kuid samal ajal on hulk valimiste õigus- ja menetlusraamistikuga seotud küsimusi endiselt lahendamata;

H. arvestades, et kaks Valgevene valimiste vaatlemise rühma – „Inimõiguste kaitsjad vabade valimiste nimel“ ja „Õigus valida 2016“ – mõistsid viimased valimised hukka põhjusel, et need ei vastanud mitmele tähtsale rahvusvahelisele standardile ega kajastanud usaldusväärselt Valgevene kodanike tahet;

I. arvestades, et Valgevene vaatlemisrühmad kogusid konkreetseid tõendeid massiliste üleriigiliste püüete kohta viiepäevase eelhääletuse ajal (6.–10. september) ja valimispäeval (11. september) üldist valimisaktiivsust suuremana näidata;

J. arvestades, et Valgevene paremtsentristlikud opositsioonijõud avaldasid 18. novembril 2015 esimest korda koostöölepingu, mille kohaselt nad kavatsevad 2016. aasta parlamendivalimistel ühiselt kandideerida;

K. arvestades, et Euroopa Parlamendil ei ole praegu Valgevene parlamendiga ametlikke suhteid; arvestades, et Euroopa Parlamendi delegatsioon Valgevenega suhtlemiseks tegi 18.–19. juunil 2015 esimese ametliku visiidi Minskisse pärast 2002. aastat;

L. arvestades, et Valgevene parlamendil ei ole Euronesti parlamentaarses assamblees ametlikku staatust;

M. arvestades, et Valgevenel oli konstruktiivne roll relvarahu kokkuleppe saavutamisel Ukrainas;

N. arvestades, et Ukraina konflikt on süvendanud Valgevene ühiskonnas kartust, et võimunihe võib riigi siseolukorra tasakaalust välja viia, mis aga ei tähenda ega tohi tähendada, et Valgevene rahvas on loobunud lootusest sisulistele reformidele ja rahumeelsele üleminekule;

O. arvestades, et seisak Valgevene majanduses kestab juba üle 20 aasta, suured

majandussektorid on endiselt riigi omanduses ning alluvad administratiivsele käsu- ja kontrollisüsteemile; arvestades, et Valgevene majanduslik sõltuvus Venemaa majandusabist suureneb pidevalt ja arvestades, et Valgevene majandustulemused kuuluvad Euraasia Majandusliidu madalaimate hulka – näiteks 2015.–2016. aastal kahanes riigi SKP rohkem kui 30 miljardit USA dollarit;

P. arvestades, et Valgevene on Euroopas ainus riik, kus veel rakendatakse surmanuhtlust; arvestades, et 4. oktoobril 2016 kinnitas Valgevene ülemkohus Sjarhei Vostrõkau surmaotsuse; arvestades, et see oli 2016. aastal neljas kord, kui Valgevene ülemkohus surmaotsuse kinnitas;

Q. arvestades, et nagu märgitakse Valgevene inimõiguste olukorraga tegeleva ÜRO eriraportööri 21. aprilli 2016. aasta aruandes, esineb Valgevene, ELi ja Ameerika Ühendriikide kontaktide märgatavast tihenemisest hoolimata Valgevenes endiselt inimõiguste rikkumisi ja märkimisväärseid muutusi ei ole täheldatud;

R. arvestades, et inimõigusorganisatsioonid on juhtinud tähelepanu uutele opositsiooni ahistamise meetoditele ning Eduard Paltšõse, Mihhail Žamtšužnõ ja Uladzimir Kondruse vahistamisele 2015. aasta lõpul ja 2016. aastal, kusjuures Valgevene inimõigustekeskus Vjasna on tunnistanud kaks viimatinimetatut poliitvangideks;

S. arvestades, et Valgevene ehitab ELi piirile Astravetsi oma esimest tuumaelektrijaama; arvestades, et seda ehitust juhivad ja rahastavad tegelikult Venemaa ja Vene tuumaenergia- ning finantssektori ettevõtted;

1. tunneb jätkuvalt tõsist muret puuduste pärast, mida rahvusvahelised vaatlejad täheldasid 2015. aasta presidendi- ja 2016. aasta parlamendivalimiste ajal; leiab, et püüded olukorda parandada on äärmiselt tähtsusetud ja puudulikud; märgib, et äsja valitud parlamendis on üks opositsiooni ja üks valitsusvälise sektori esindaja; arvab siiski, et nad kaasati poliitilistel kaalutlustel, mitte valimistulemuste põhjal, sest need kandidaadid nimetas administratsioon;

2. kutsub Valgevene ametivõime üles viivitamata jätkama tööd põhjaliku valimisreformi teostamiseks laiema demokratiseerimisprotsessi raames ja koostöös rahvusvaheliste partneritega; rõhutab vajadust võtta OSCE/ODIHRi soovitused kasutusele aegsasti enne 2018. aasta märtsis toimuvaid kohalikke valimisi ja rangelt jälgida nende praktilist rakendamist; rõhutab, et see on tähtis ELi-Valgevene suhete täieliku potentsiaali saavutamise seisukohast;

3. kordab oma üleskutset, et Valgevene ametivõimud tagaksid igas olukorras demokraatlike põhimõtete, inimõiguste ja põhivabaduste järgimise vastavalt inimõiguste ülddeklaratsioonile, ÜRO Inimõiguste Nõukogu inimõiguste olukorra üldise korrapärase läbivaatamise käigus antud soovitustele ning Valgevene ratifitseeritud rahvusvahelistele ja piirkondlikele inimõigusi käsitlevatele õigusaktidele;

4. palub Valgevene valitsusel kõik vabastatud poliitvangid rehabiliteerida ning nende kodaniku- ja poliitilised õigused täielikult taastada;

5. väljendab muret selle pärast, et pärast 2000. aastat ei ole Valgevenes registreeritud ühtegi uut erakonda; kutsub Valgevenet üles kõiki erakondade registreerimise

piiranguid tühistama;

6. palub Valgevene võimudel kehtetuks tunnistada Valgevene kriminaalkoodeksi artikli 193 lõige 1, mille kohaselt on keelatud registreerimata avalike ühenduste tegevuse korraldamine ja nendes osalemine, ning lubama avalike ühenduste ja organisatsioonide täielikku, vaba ja takistamatut toimimist; juhib eelkõige komisjoni tähelepanu asjaolule, et artikli 193 lõike 1 ja muude piiravate meetmete kohaldamise tulemusel on üle 150 Valgevene vabaühenduse registreeritud Leedus, Poolas, Tšehhi Vabariigis ja mujal; peab järjekindlusetuks ELi püüdeid suurendada finantsabi andmist Valgevene valitsuse kontrollitud kanalite kaudu, samal ajal kui Valgevene valitsusvälisele sektorile antava rahvusvahelise finantsabi pealt nõutakse suuri makse;

7. kutsub Euroopa välisteenistust ja komisjoni üles ülalnimetatud probleeme ELi ja Valgevene inimõigusdialoogis esikohale seadma ning sellega seoses laiendama ELi koostööd kõigi rahvusvaheliste osalejatega, nagu ÜRO, Euroopa Nõukogu ja OSCE, samuti Valgevene opositsiooni ja sõltumatu kodanikuühiskonnaga, et kaasata Valgevene võimud inimõiguste tegevuskava koostamisse;

8. mõistab hukka tõsiasja, et Valgevene on ainus riik Euroopas, kus vastuolus euroopalike väärtustega kehtib endiselt surmanuhtlus; nõuab, et hukkamistele kehtestataks viivitamata moratoorium ning muudetaks karistusseadustikku, et surmanuhtlus kaotada; tuletab meelde, et surmanuhtlus on ebainimlik ja alandav karistus, sellel ei ole tõendatud heidutavat mõju ja see muudab õigusemõistmise vead pöördumatuks; peab vastuvõetamatuks, et päeval, mil Euroopa Liit tühistas enamiku Valgevene-vastaseid sanktsioone, langetati Valgevenes taas kohtuotsus surmanuhtluse määramiseks;

9. kutsub Euroopa välisteenistust ja komisjoni üles jätkama ja laiendama oma toetust Valgevenes ning välisriikides tegutsevatele kodanikuühiskonna organisatsioonidele, kooskõlas ELi kaalutletud koostööpoliitikaga Valgevene suhtes; rõhutab sellega seoses vajadust toetada kõiki Valgevene ühiskonnale teavet andvaid sõltumatuid allikaid, sealhulgas valgevenekeelset ja välismaalt edastatavat ringhäälingut; peab tähtsaks jätkata niisuguste paguluses tegutsevate haridusprogrammide ja institutsioonide toetamist nagu Euroopa Humanitaarülikool Vilniuses;

10. märgib, et 2014. aasta jaanuaris algasid viisalihtsustusläbirääkimised, mille eesmärk on parandada inimestevahelisi kontakte ja ergutada kodanikuühiskonna teket; rõhutab, et seda protsessi on vaja kiirendada;

11. tunneb eriti muret ohutusprobleemide pärast, mille on põhjustanud Valgevene tuumaelektrijaama ehitus Astravetsis, vaevu 50 kilomeetri kaugusel Vilniusest; nõuab tungivalt, et Valgevene võimud alustaksid konstruktiivset koostööd kõigi asjaomaste rahvusvaheliste organisatsioonide, samuti ELi ja selle liikmesriikidega, täidaksid rangelt kõiki ÜRO Espoo ja Århusi konventsiooni nõudeid ja ilmutaksid poliitilist tahet järgida riski- ja ohutushinnanguid, mida EL on pärast Fukushima katastroofi kohaldanud;

12. nõuab tungivalt, et komisjon seaks kavandatava ELi-Valgevene energiadialoogi raames esikohale ohutuse ja läbipaistvuse põhimõtte seoses Valgevene tuumaelektrijaamaga, ning palub komisjonil anda parlamendile ja liikmesriikidele, eelkõige Valgevenega piirnevatele riikidele korrapäraselt aru oma jõupingutustest kõrgeimate tuumaohutuse normide tagamiseks seoses selle ehitatava tuumaelektrijaamaga; palub komisjonil

tagada, et ELi finantsasutusi ja -mehhanisme, nagu Euroopa Investeerimispank (EIP) ja Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupank (EBRD), ei saaks otseselt ega kaudselt Astravetsi tuumaelektrijaama ehitamiseks kasutada, ning palub hinnata, kas tagatis, mille EL 2016. aasta algupoolel EIP-le andis, on kooskõlas ELi sanktsioonidega Venemaa Föderatsiooni suhtes;

13. toetab ELi tema kriitilises lähenemispoliitikas Valgevene ametivõimudele ning väljendab valmisolekut aidata sellele kaasa Valgevenega suhtlemiseks moodustatud Euroopa Parlamendi delegatsiooni kaudu; tuletab samas meelde, et EL peab ka edaspidi valvsalt jälgima, milleks tema vahendeid eraldatakse, ning veenduma, et need aitavad opositsiooni ja kodanikuühiskonna olukorda parandada;

14. kinnitab, et töötab ka edaspidi Valgevene rahva hüvanguks, et toetada tema demokraatiapüüdlusi ja -algatusi ning anda oma panus riigi stabiilse, demokraatliku ja jõuka tuleviku toetuseks;

15. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale, Euroopa välisteenistusele, nõukogule, komisjonile, liikmesriikidele, OSCE-le/ODIHRile, Euroopa Nõukogule ja Valgevene ametivõimudele.